

на індивідуальну та суспільну свідомість, залежно від раніше сформованих переконань і соціальних установок, засвоєних міфів, самоідентичності та цілей (наприклад, повернення до ЄСРР). Особливо тяжким чинником в цій ситуації - це неможливість зрозуміти, кому можна довіряти з числа політиків, лідерів громадської думки, оточуючих людей – на роботі, за місцем проживання. Люди перестають говорити відверто, стають настороженими, боятися бути щирими навіть з друзями, адже не відомо, хто з них патріот, а хто – ...ні. Такий стан може тривати довго і мати тяжкі віддалені наслідки й дати знати про себе і через 20 років.

Москалюк Л.М.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри юридичної психології НАВС;

Іванова О.В.,

кандидат психологічних наук, доцент, професор кафедри юридичної психології НАВС

ПСИХОЛОГО-ПСИХІАТРИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОГО СТРЕСУ У ПРАЦІВНИКІВ ОВС

Професійна діяльність працівників органів та підрозділів внутрішніх справ відноситься до складних видів діяльності, які супроводжуються високою емоційною напруженістю. Серед стрес-факторів професійної діяльності працівників ОВС виокремлюють як об'єктивні, так і суб'єктивні фактори. До об'єктивних відносять виконання службових завдань в емоційно-напружених ситуаціях, невисоку матеріальну стимуляцію, низький рівень матеріально-технічного забезпечення праці, жорсткі часові обмеження професійної діяльності, високу відповідальність за прийняті рішення, ненормований робочий день, до суб'єктивних – відсутність достатньої уваги до працівників, невисоку мотивацію до праці, низький чи негативний імідж міліції, відсутність зацікавленості в результатах роботи. Такі умови діяльності сприяють формуванню професійного стресу, емоційного вигорання та професійної деформації працівників органів та підрозділів внутрішніх справ. Попередження зазначених наслідків передбачає створення системи професійного психологічного супроводу діяльності особового складу.

В МВС України питання організації психопрофілактичної роботи покладені на центри практичної психології та центри психіатричної допомоги та професійного психофізіологічного відбору. Психопрофілактична діяльність здійснюється в декілька етапів, першим з

яких є відбір кандидатів на службу за результатами їх психологічного та психофізіологічного вивчення та відповідно до затверджених вимог до їх особистісних характеристик. На цьому етапі усуваються розбіжності між ресурсами особистості та вимогами, що висуваються до працівників умовами професійної діяльності.

Наступним етапом є психологічне супроводження оперативно-службової діяльності працівників ОВС, який складається з заходів психологічного та медичного рівнів. Психологічні заходи спрямовані на вдосконалення поведінкових установок працівників щодо збереження життя і здоров'я в екстремальних оперативно-службових умовах та на підтримку їх постійної професійно-психологічної готовності діяти у складних штатних та позаштатних службових ситуаціях. Медичні заходи застосовуються для виявлення соматичних та психічних наслідків професійного стресу. З цією метою працівники органів та підрозділів внутрішніх справ щорічно проходять профілактичні медичні огляди.

Стани професійного стресу, в тому числі і синдром психічного вигорання, за чисельними дослідженнями психологів проявляються в емоційному виснаженні (зниження емоційного тону, втрата інтересу до оточуючих, агресивність, спалахи гніву, симптоми депресії), деперсоналізації (підвищена залежність від інших чи, навпаки, негативізм до оточуючих, цинічність установок) та редукції особистісних досягнень (негативна самооцінка, негативне відношення до службових обов'язків, зниження професійної мотивації). З тяжкістю психологічних змін при професійному стресі психологи пов'язують розлади в сфері сімейних відносин (незадоволеність шлюбом, порушення функції батьківства, витіснення конфлікту між подружжям в сферу виховання) та наявність хімічної залежності (зловживання алкогольними напоями, куріння тютюну тощо). Зазначене обумовлює певну роль практичних психологів органів та підрозділів внутрішніх справ в організації проведення профілактичного огляду у лікаря-психіатра. За існуючим на сьогодні порядком на працівників ОВС, які потребують підвищеної уваги при профілактичному огляді у лікаря-психіатра, практичні психологи подають до центрів психіатричної допомоги та професійно-психологічного відбору інформацію, що включає і службову характеристику, підписану керівником органу чи підрозділу, із зазначенням особливостей поведінки цих працівників на роботі і вдома та заходів реагування з цього приводу.

Також передбачено, що при виникненні необхідності огляду працівника ОВС між профілактичними оглядами, особливо після його перебування в надзвичайних ситуаціях, він може бути направлений на позачерговий огляд до лікаря-психіатра для виключення розладів психіки та визначення обсягів надання необхідної психолого-психіатричної

допомоги. Такий підхід забезпечує систематичний моніторинг психологічного стану працівників ОВС та своєчасне надання психолого-психіатричної допомоги особам у стані професійного стресу.

Але, як показує практика, практичні психологи органів та підрозділів внутрішніх справ майже не приймають участь в організації і проведенні щорічних профілактичних оглядів особового складу в центрах психіатричної допомоги та професійного психофізіологічного відбору. Сьогодні майже відсутній тісний контакт між психологами ЦПП та ЦПДППВ. Поглиблений психіатричний огляд працівникам ОВС за ініціативою практичного психолога на протязі багатьох років проводився лише в поодиноких випадках. А сьогодні в умовах значного скорочення центрів практичної психології такий підхід в організації психопрофілактичної роботи стає майже неможливим.

В такій ситуації працівники органів та підрозділів внутрішніх справ мають самі володіти знаннями про механізми розвитку та прояву професійного стресу, про формування стресостійкості, про застосування конструктивних копінг-стратегій та захисних механізмів при захисті від стрес-факторів професійної діяльності. Особливого значення такі знання набувають для керівників органів та підрозділів внутрішніх справ, які відповідають за організацію діяльності ввірених їм підрозділів. Доцільним може бути, на нашу думку, запровадження в навчальний процес спецкурсів, що формували би у курсантів та працівників ОВС зазначені знання, навички, уміння.

Нежуга А.В.,

кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри соціології та психології ХНУВС;

Балабанова Л.М.,

доктор психологічних наук, професор, професор кафедри соціології та психології ХНУВС

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ПРАВООХОРОНЦІВ

В межах психологічного забезпечення навчальної та професійної діяльності правоохоронців (згідно наказу МВС № 842 від 28.07.2004р. «Положення про службу психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України» та «Положення